

2. Положення про відомчу заохочувальну відзнаку Міністерства внутрішніх справ України «Вогнепальна зброя» : Наказ МВС України від 30.11.2015 № 1521 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1569-15> (дата звернення: 20.02.2020).

Отримано 26.02.2020

УДК [356.35:378.6](043.3)

Олег Васильович ПЕТРУК,

*старший викладач кафедри загальновійськових дисциплін
Військово-юридичного інституту
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого (м. Харків)*

ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «ПРОФЕСІЙНА КУЛЬТУРА» ВІЙСЬКОВОГО ЮРИСТА

Розглянуто питання, пов'язані із визначенням сутності поняття «професійна культура» у контексті професійної діяльності військового юриста. Виокремлено змістові складові (правова, психологічна, етична, комунікативна) професійної культури військового юриста на підставі особливостей професійної діяльності.

Ефективність професійної юридичної діяльності перебуває в прямій залежності від рівня професійної культури її працівників. Підтвердженням тому є прийняті останнім часом нормативно-правові документи, що вказують на важливу роль професійної культури фахівців юридичної галузі. Підставою для визначення змісту та структури професійної культури військових юристів є специфіка професійної діяльності цієї категорії працівників.

Дослідження проблеми професійної культури фахівців юридичної галузі постійно знаходиться у полі зору вчених, практиків, громадськості. Вітчизняними та зарубіжними науковцями досліджується широке коло питань, пов'язаних з цією проблемою. Аналіз сучасного стану проблеми засвідчив, що питання професійної підготовки військовослужбовців розглянуто в наукових працях О. Барабанщикова, А. Галімова, І. Грязнова, О. Діденка, В. Іванова, Д. Іщенко, А. Кучеренка, А. Мірошніченка, С. Морозова, М. Нещадима, Є. Потапчука, В. Райка, М. Руденко, О. Сафіна, О. Ставицького, О. Торічного, С. Чистякова, Г. Штефаніч, Ю. Юрчук, В. Ягупова. Особливості, характеристики та специфіка професійної діяльності юристів досліджені в роботах таких науковців, як В. Васильєв, Н. Євдокимова, А. Жалинський, І. Івашкевич, В. Романов, М. Сілкін, О. Столяренко, Ю. Чуфаровський, Г. Яворська та ін.

Професійна діяльність військових юристів становить поєднання юридичної та військової професій, тобто військові юристи – це військовослужбовці (офіцери), які мають юридичну освіту й відають питаннями застосування норм права до правовідносин, що складаються в збройних силах (тобто військового права та загально-правових норм). Військові юристи працюють у військових судах, органах військової прокуратури, органах військового слідства й в органах військової юстиції тощо.

Основними особливостями професійної діяльності військового юриста є: правова регламентація (нормативність) професійної поведінки, схвалюваних рішень, які приймають працівники правоохоронних органів, юридичних служб і інші юристи, що професійно задіяні в правовій діяльності; владний, обов'язковий характер професійних повноважень посадових осіб правоохоронних органів; екстремальний характер правоохоронної діяльності багатьох юристів, особливо тих, хто працює в органах суду, прокуратури, податкової служби й податкової поліції тощо; нестандартний, творчий характер праці юриста; процесуальна самостійність, персональна (для багатьох – підвищена) відповідальність юристів, що працюють у правоохоронних органах, державно-правових структурах [3].

Аналіз наукової літератури свідчить, що професійна культура розглядається як вищий рівень підготовленості фахівців, що інтегрує в собі інформаційну поінформованість про професійну діяльність, психологічну готовність до її виконання, і технологічні вміння вирішувати професійні завдання. Інтегруючою основою для названих визначених рівнів підготовленості фахівців виступає ціннісно-сміслова складова професійної культури як відбиття суті культури особистості фахівця з її ціннісно-регулятивною функцією. Професійна культура фахівця функціонально визначає зміст і спосіб існування фахівця в предметно-професійному середовищі відповідно до соціальної спрямованості професійної праці й способів її перетворення відповідно до функціонального призначення професії [4; 5].

Професійна культура – це специфічна сукупність засобів, способів, форм, зразків і орієнтирів взаємодії людей у професійному середовищі, які вони виробляють в сумісній професійній діяльності. Професійна культура – це система колективних цінностей, переконань, зразків і норм виробничої поведінки, притаманних певній групі працівників – професіоналів [1; 2].

Професійна культура юриста, як зазначає С. Сливка, характеризує його як суб'єкта діяльності у сфері обраної професії і передбачає знання правових, моральних, естетичних, педагогічних, психологічних норм; повагу до права, моральні принципи і норми, почуття службового юридичного обов'язку; вміння і навички реалізовувати вказані норми та

правила; готовність виконувати свій службовий обов'язок, діяти правомірно у будь-якій ситуації; саме правомірну поведінку правоохоронця при здійсненні ним професійної діяльності [5].

У науковій літературі існують різні підходи до визначення змісту та структури професійної культури. Так, О. Скакун виокремлює такі елементи професійної культури правника як правова, політична, психологічна, етична, естетична, екологічна, економічна, інформаційна культура [4, с. 219]. С. Гусарев, О. Тихомиров – моральну, етичну [1, с. 321], С. Сливка – духовну, моральну, естетичну, національну, педагогічну, політичну, економічну, акторську [5, с. 10].

Отже, професійна культура військового юриста – це сукупність різних елементів культур та норм-вимог правового, психологічного, етичного, естетичного, політичного, економічного, екологічного та інформаційного характеру, які висуваються до фахівця для забезпечення ефективного виконання своїх професійних функцій.

На наш погляд, у структурі професійної культури військового юриста можна виокремити наступні складові: правова, психологічна, етична та комунікативна культура.

Головним елементом професійної культури військового юриста є правова культура, що є системою професійно-правових знань, умінь і навичок, які характеризують високий ступінь правового розвитку фахівця і її вплив на правову культуру суспільства в процесі правоохоронної діяльності [4, с. 219]. На наш погляд, правову культуру військового юриста становлять: фахові юридичні знання, уміння і навички; знання зі сфер життєдіяльності людини, пов'язаних із відповідною галуззю правового регулювання; правова свідомість та правомірна поведінка носія цієї професії. Правова свідомість і правомірна поведінка працівника правоохоронних органів – це взаємозумовлені професійні якості. Правова свідомість віддзеркалює внутрішній професійний світогляд правника, його переконаність у необхідності права як такого і правового регулювання суспільних відносин, беззаперечного верховенства права та неухильного дотримання встановлених правил, загострене почуття справедливості у розв'язанні конфліктів на засадах рівності всіх і кожного перед законом [1].

Важливу роль відіграє психологічна культура як одна із складових професійної культури військового юриста. С. Сливка під психологічною культурою даної категорії фахівців розуміє рівень володіння ними психологічними знаннями, уміннями, навичками і прийомами і використанні їх в професійній діяльності [5].

Однією із важливих складових професійної культури працівника правоохоронних органів є етична культура, що містить систему моральних принципів і норм, які сформувались як результат почуттів, знань, потреб, переконань та відображені у моральній поведінці співробітника

правоохоронних органів, його внутрішніх переконаннях і зовнішніх проявах.

В структурному розумінні етичну культуру особистості можна розглядати з точки зору духовного та практичного, що дозволяє нам виділяти такі рівні її внутрішньої побудови як теоретичний (чуттєво-психологічний) та раціональний (діяльнісний або практичний).

Поняття етичної культури військового юриста пов'язане із моральними якостями, яких виявляється ставлення до Батьківщини, свого народу, його культури, мови, історії розвитку; розвинуте почуття обов'язку, особистої відповідальності за справу; власне моральні якості: чесність, правдивість, почуття особистої гідності, скромність у спілкуванні; моральні якості, які проявляються в екстремальних ситуаціях: сміливість, мужність, дисциплінованість, готовність до самопожертви тощо; якості, що характеризують культуру спілкування співробітників під час служби та в побуті [1].

Особливе місце, з погляду окремих авторів, у структурі професійної культури посідає комунікативна культура. Комунікативна культура є невід'ємною складовою частиною професійної культури й культури особистості зокрема, являє собою ступінь засвоєння комунікативного досвіду у вигляді знань, умінь, навичок. Рівень комунікативної культури працівників залежить від їх загального розвитку, широти світогляду, правової культури, наявності різнобічних знань, сформованості певних моральних якостей.

Професійна культура військового юриста формується поетапно. Основи її закладаються в процесі здобуття професійної освіти, а інші складові професійної культури набуваються в процесі пізнання специфіки правоохоронної діяльності.

Отже, враховуючи складність феномену «професійна культура» можна стверджувати, що його формування вимагає цілеспрямованої та спеціально організованої діяльності.

Список бібліографічних посилань

1. Гусарев С. Д., Тихомиров О. Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності) : навч. посіб. Київ : Знання, 2008. 487 с.
2. Корніяка О. М. Психологія комунікативної культури : монографія. Київ : Міленіум, 2006. 336 с.
3. Радченко К. А. Зміст і особливості формування професійної компетентності майбутніх військових юристів. *Педагогічні науки*. 2017. Вип. LXXVII, т. 1. С. 164–169.
4. Скаун О. Ф. Юридична деонтологія : підручник. Харків : Еспада, 2008. 400 с.
5. Сливка С. С. Філософсько-правові проблеми професійної культури юриста : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.12. Харків, 2002. 32 с.

Отримано 26.02.2020

